

Liite 1

28.9.2021

EHDOTUS VALTIONEUVOSTON ASETUKSEKSI AMMATILLISESTA KOULUTUKSESTA ANNETUN VALTIONEUVOSTON ASETUKSEN 19 §:N MUUTTAMISEKSI**1 Asian tausta ja asetusehdotuksen pääasiallinen sisältö**

Valtioneuvoston asetus ammatillisesta koulutuksesta (673/2017) tuli voimaan 1.1.2018. Asetuksen 19 §:ssä säädetään koulutuskorvuksen määräytymisestä oppisopimuskoulutuksessa, johon sovelletaan koulutuskorvauksen koskevaa ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 73 §:ää.

Hallituksen puoliväliriihikirjauksen (29.4.2021) perusteella oppisopimuskoulutuksen koulutuskorvauksen määräytymisen perusteita uudistetaan tukemaan nuorten kouluttautumista ja työllistymistä. Tarkoituksena on seurata koulutuskorvauksen kohdentamisen vaikutuksia nuorten alle 20-vuotiaiden, vailla toisen asteen tutkintoa olevien oppisopimusten lisäämiseksi vuosina 2022-2024. Koulutuskorvaukselle varattua määrärahaa lisättäisiin ja sitä kohdennettaisiin edellä mainitulle kohderyhmälle vuodessa 5 000 000 euroa, siis yhteensä kokeilun aikana 15 000 000 euroa.

Tällä asetusehdotuksella ammatillisesta koulutuksesta annettua valtioneuvoston asetusta ehdotetaan muutettavan määräaikaisesti ajalla 1.1.2022 – 31.12.2024 siten, että asetuksen 19 §:ää muutetaan siten, että työnantajalle maksettavassa koulutuskorvauksessa otetaan korottavana tekijänä huomioon, jos oppisopimuskoulutuksessa oleva on alle 20-vuotias ja vailla toisen asteen tutkintoa.

2 Nykytila

Voimassa olevan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 73 §:ssä säädetään oppisopimuskoulutuksen koulutuskorvauksesta. Jos työnantajalle arvioidaan aiheutuvan kustannuksia oppisopimuskoulutuksesta, koulutuksen järjestäjä maksaa työnantajalle koulutuskorvausta siten kuin siitä koulutuksen järjestäjän ja työnantajan välisessä oppisopimuskoulutuksen järjestämisestä koskevassa sopimuksessa sovitaan. Koulutuskorvausta ei tarvitse maksaa, jos osapuolet yhdessä katsovat, että se ei ole tarpeellista. Yrittäjälle omassa yrityksessä järjestettävässä oppisopimuskoulutuksessa ei makseta koulutuskorvausta.

Koulutuskorvauksen määräytymisestä oppisopimuskoulutuksessa säädetään ammatillisesta koulutuksesta annetun valtioneuvoston asetuksen (673/2017) 19 §:ssä. Pykälässä säädetään ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 73 §:n 1 momentissa tarkoitetun koulutuskorvauksen määräytymisestä oppisopimuskoulutuksessa. Asetuksen säännöksen mukaan työnantajalle oppisopimuskoulutuksesta aiheutuvia kustannuksia arvioitaessa otetaan huomioon tarvittava tutkinnon perusteissa edellytetty ammattitaidon tai osaamisen hankkiminen taikka ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 8 §:ssä tarkoitetun muun ammatillisen koulutuksen edellyttämä osaamisen

hankkiminen, opiskelijan osaaminen ja työkokemus sekä opiskelijan mahdollisesti tarvitsemat ohjaus- ja tukitoimet tai opiskelijan saama erityinen tuki. Jos opiskelijalla ei ole, tai on hyvin vähän aiemmin hankittua osaamista tai työkokemusta, edellyttää se koulutustyöpaikalta työelämän perusasioihin perehdyttämistä ja toimintatapoihin ohjaamista, jolloin tästä aiheutuvat kustannukset tulisi ottaa huomioon koulutuskorvausta määritettäessä. Opiskelijan erityisen tuen perusteena voi olla esimerkiksi sellainen fyysinen vamma, joka edellyttää erityisiä järjestelyjä myös koulutustyöpaikalla, jolloin näistä järjestelyistä työnantajalle aiheutuvat kustannukset tulisi myös ottaa huomioon koulutuskorvausta määritettäessä.

Opiskelijalla on ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 61 §:n nojalla oikeus saada eri oppimisympäristöissä sellaista opetusta ja ohjausta, joka mahdollistaa tutkinnon tai koulutuksen perusteiden mukaisten ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden saavuttamisen. Koulutuksen järjestäjän velvollisuus on huolehtia tarvittavan opetuksen ja ohjauksen toteutumisesta myös oppisopimuskoulutuksen aikana. Koulutuksen järjestäjän opetus- ja ohjaushenkilöstö ohjaa ja tukee sekä opiskelijaa että työpaikkaa oppisopimuksen aikana tavoitteellisessa osaamisen hankkimisessa. Tuesta ja ohjauksesta sovitaan opiskelijan ja työpaikan tarpeet huomioiden jokaiseen oppisopimukseen liitettävässä opiskelijan henkilökohtaisessa osaamisen hankkimisen kehittämissuunnitelmassa (HOKS) yhdessä työnantajan, opiskelijan ja koulutuksen järjestäjän kanssa.

Ammatillisen koulutuksen lainsäädännön lisäksi työnantajaa velvoittaa työ- tai virkasuhteessa olevan oppisopimusopiskelijan perehdytykseen ja ohjaukseen työpaikalla myös työturvallisuuslaki (738/2002), laki nuorista työntekijöistä (998/1993) sekä työsopimuslaki (55/2001).

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 72 §:n 2 momentin mukaisesti oppisopimuskoulutuksen järjestämistä koskevan sopimuksen tekeminen edellyttää muun muassa, että koulutustyöpaikalta on nimettävissä opiskelijalle ammattitaidoltaan, koulutukseltaan tai työkokemukseltaan pätevä vastuullinen työpaikkaohjaaja. Koulutuksen järjestäjä viime kädessä vastaa siitä, että työpaikalla järjestettävälle koulutukselle on olemassa riittävät edellytykset. Koulutuksen järjestäjä varmistaa työpaikkaohjaajan edellytysten varmistamisella, että työpaikalla on edellytykset tavoitteelliselle ja ohjatulle ammattitaidon hankkimiselle työtehtävien yhteydessä. Koulutuksen järjestäjä varmistaa työpaikkaohjaajan ohjausosaamisen ja tarvittaessa valmentaa/perehdyttää tarvittavilta osin työpaikkaohjaajan tähän tehtävään.

3 Esityksen sisältö

Asetusehdotuksessa ehdotetaan muutettavan määräaikaaisesti ammatillisesta koulutuksesta annettua asetuksen 19 §:ää kolmen vuoden ajaksi siten, että mainittuun pykälään lisättäisiin, että oppisopimuskoulutuksessa työnantajalle maksettavan koulutuskorvauksen määrään vaikuttaisi korottavana tekijänä se, jos oppisopimuskoulutuksessa oleva on oppisopimuksen aloituspäivänä alle 20-vuotias ja ei ole suorittanut ylioppilastutkinnosta annetussa laissa (502/2019) tai ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (531/2017) tarkoitettua tutkintoa taikka niitä vastaavaa Ahvenanmaalla suoritettua tai ulkomaista koulutusta. Mainitulla ehdotuksella olisi tarkoitus kokeilla, onko koulutuskorvauksen kohdentamisella mainittuun

kohderyhmään oppisopimuskoulutusta lisäävä vaikutus kyseisen ryhmän osalta. Koulutuskorvausta varten on tarkoitus varata valtion talousarviossa lisärahoitusta vuosille 2022-2024 yhteensä 5 miljoona euroa per vuosi.

Oppivelvollisuuden laajentuminen tuli voimaan vuonna 2021. Tämän asetusehdotuksen ensimmäisenä voimassaolovuotena olisivat laajennetun oppivelvollisuuden piirissä opiskelevat ensimmäistä vuotta toisen asteen koulutuksessa, ja vuosina 2023 ja 2024 laajennetun oppivelvollisuuden piiriin kuuluvien joukko kasvaa uudella ikäluokalla vuosittain. Asetusehdotuksen mukaiseen kohderyhmään kuuluisi siis laajennetun oppivelvollisuuden piirissä olevia opiskelijoita sekä niitä alle 20-vuotiaita, vailla toisen asteen tutkintoa olevia opiskelijoita, jotka eivät kuulu laajennetun oppivelvollisuuden piiriin. Työnantajalle oppisopimuskoulutuksesta aiheutuvia kustannuksia arvioitaessa edellä mainittu kohderyhmä tulisi huomioida ja sopia koulutuskorvauksen määräytymisestä koulutuksen järjestäjän ja työnantajan välisessä oppisopimuskoulutuksen järjestämistä koskevassa sopimuksessa.

Valtaosalle perusopetuksen päättävillä ja hyvin vähän aiemmin hankittua osaamista tai työkokemusta omaaville on tarkoituksenmukaista hankkia ensin valmiuksia ja ammattitaitoa oppilaitoksessa opiskellen. Ammatillisen osaamisen ja valmiuksien kehittyessä tulisi tavoitteena olla joustava siirtyminen oppisopimuskoulutukseen ammatillisten opintojen aikana. Osaamisen hankkimisessa koulutustyöpaikalla voidaan hyödyntää myös palkatonta koulutussopimusta siihen asti, kunnes opiskelijan osaaminen ja muut valmiudet mahdollistavat siirtymisen oppisopimuskoulutukseen.

4 Esityksen vaikutukset

Koulutuskorvaus sisältyy koulutuksen järjestäjälle osoitettavaan ammatillisen koulutuksen valtionosuusrahoitukseen, jonka määrä päätetään vuosittain valtion talousarviossa. Tämä asetusehdotus ei sinänsä vaikuttaisi siihen, mikä summa tulisi talousarviossa varata koulutuskorvausta varten. Ehdotuksen mukaan koulutuskorvauksen perusteena olevia kustannuksia arvioitaessa tulisi ottaa huomioon korottavana tekijänä, jos oppisopimusta suorittava opiskelija on alle 20-vuotias ja vailla toisen asteen tutkintoa. Asetusehdotuksella olisi siten vaikutusta siihen, miten valtionosuusrahoituksessa koulutuskorvaukseen tarkoitetut määrärahat jakautuisivat. Ehdotuksen mukaisesti työnantaja saisi lähtökohtaisesti alle 20-vuotiaasta vailla toisen asteen tutkintoa olevasta oppisopimusopiskelijasta suuremman koulutuskorvauksen kuin muista oppisopimusopiskelijoista. Ehdotettu muutos olisi voimassa kokeiluna kolmen vuoden ajan 1.1.2022–31.12.2024. Mainittuina vuosina koulutuskorvaukselle varattua määrärahaa lisättäisiin vuodessa 5 000 000 euroa, siis yhteensä kolmen vuoden aikana 15 000 000 euroa. Tämä lisämääräraha olisi tarkoitus kohdentaa asetusehdotuksessa tarkoitetulle kohderyhmälle, kun tämä kohderyhmä otettaisiin huomioon korottavana tekijänä arvioitaessa koulutuskorvauksen perusteena olevia kustannuksia.

Vuosittain ammatillisessa koulutuksessa opiskelee noin 67 900 alle 20-vuotiasta opiskelijaa, joiden tavoitteena on kokonaisen tutkinnon suorittaminen, ja näistä oppisopimuksella on noin 1 400 opiskelijaa, kun määrää mitataan kokonaisen vuoden päivittäisten määrien keskiarvona (ed. luvut vuodelta 2018). Käytännössä oppisopimusjaksot ovat tällä kohderyhmällä usein kokonaista vuotta lyhyempiä ja

opiskelijoiden määrä edellistä suurempi, mutta yksinkertaistamiseksi yksikkönä käytetään kokonaista opiskeluvuotta.

Niistä kohderyhmään kuuluvista opiskelijoista, jotka eivät ole tällä hetkellä oppisopimuskoulutuksessa, voidaan olettaa osan siirtyvän oppisopimuskoulutukseen, kun koulutuskorvauksen määräytymisen perusteisiin lisätään koulutuskorvauksen määräytymistä korottavana tekijänä se, jos oppisopimusopiskelija on alle 20-vuotias ja vailla toisen asteen tutkintoa. Siirtyvien opiskelijoiden arvioidaan olevan opintojensa loppuvaiheessa olevia. Mikäli oletetaan koulutuksen olevan kohderyhmässä kestoaltaan keskimäärin kolmevuotista ja arvioidaan viimeisen opiskeluvuoden opiskelijoista oppisopimuskoulutukseen siirtyvän noin 10 % niistä, jotka eivät vielä siinä ole, vastaisi määrä 3,3 %:ia 66 500:sta. Oppisopimuskoulutukseen siirtyisi uusia kokovuotisia opiskelijoita vuosittain noin 2 200 vuosina 2022-2024, kun arviossa ei huomioida muita tekijöitä, kuten opiskelijoiden keskeytyksiä.

Työllisyysvaikutuksia arvioidaan syntyvän niiden alle 20-vuotiaiden opiskelijoiden osalta, jotka eivät ennen kokeilua opiskele oppisopimuskoulutuksessa mutta siirtyisivät siihen kokeilun myötä. Koska kohderyhmä on jo koulutuksessa, oletuksena on, että kukaan uusista oppisopimusopiskelijoista ei ole työllinen ennen kokeilua. Näin ollen suuntaa antava, laskennallinen arvio työllisyysvaikutuksista olisi koulutuksessa olevien opiskelijoiden osalta vuosina 2022-2024 yhtä kuin oppisopimuskoulutukseen siirtyvien opiskelijoiden määrä (noin 2 200 per vuosi).

Lisäksi arvioidaan, että oppisopimuskoulutukseen viimeisen opiskeluvuoden ajaksi siirtyminen edistää opiskelijoiden työllistymistä koulutuksen jälkeen. Osa opiskelijoista työllistyisi ilman oppisopimuskoulutukseen siirtymistäkin, osa muutoin työllistymättömistä työllistyisi sen ansiosta ja osa ei työllistyisi siitäkään huolimatta. Työllistyvien osuuden kasvu opiskelun jälkeen %-yksiköinä verrattuna siihen, että opiskelu olisi jatkunut muussa kuin oppisopimuskoulutuksessa, arvioidaan olevan 10 % (noin 220 henkilöä). Työllisyysvaikutus kasvaisi valmistuneiden opiskelijoiden osalta vuosittain tällä määrällä, ja kokeilun jälkeen vuonna 2025 suuntaa antava, laskennallinen työllisyysarvio koostuisi kolmena vuonna valmistuneista opiskelijoista (noin 660 työllistä).

Kun huomioidaan, että koulutuskorvauksen korotus kohdentuisi sekä kohdejoukkoon kuuluville uusille 2 200 opiskelijalle että nykyisille 1 400 opiskelijalle, kokeilun aikana myönnettävä vuosittainen korotus 5 000 000 euroa vastaisi kohderyhmään kuuluvaa kokovuotista oppisopimusopiskelijaa kohden keskimäärin noin 1 400 euroa, mikäli oppisopimusopiskelijoiden määrä kehittyisi odotetulla tavalla. Osavuotista oppisopimusjaksoa kohden korotus vastaisi jakson keston mukaista osuutta tästä. Lyhyemmällä oppisopimusjaksolla koulutuskorvaus voisi olla suurempikin kuukautta kohden, mutta laskennallinen summa kokovuotista oppisopimusopiskelijaa kohden olisi keskimäärin 1400 euroa.

4 Vaihtoehtoiset toteuttamistavat

Jos kohderyhmänä olisi alle 25-vuotiaat vailla toisen asteen tutkintoa olevat, uudistuksen piiriin kuuluisi ikärajan noston myötä enemmän opiskelijoita, jotka olisivat oppisopimuskoulutuksessa ilman koulutuskorvauksen määräytymisperusteiden

muutostakin. Vuosittain ammatillisessa koulutuksessa tavoitteenaan kokonaisen tutkinnon suorittaminen opiskelee alle 25-vuotiaita opiskelijoita, jotka eivät ole oppisopimuskoulutuksessa, noin 90 300. Jos näistä 10 % siirtyisi oppisopimuskoulutukseen viimeisen vuoden opintojen aikana, oppisopimuskoulutukseen siirtyisi uusia kokovuotisia opiskelijoista vuosittain hieman alle 3000. Siinä missä nuoremmat ovat pääosin koulutuksessa muutoinkin, yli 20-vuotiaissa on enemmän vailla tutkintoa olevia henkilöitä koulutuksen ulkopuolella. Tämän vuoksi potentiaaliseen kohderyhmään kuuluisi lisäksi noin 19 000 20-24-vuotiasta vailla perusasteen jälkeistä tutkintoa olevaa, jotka eivät ole toisen asteen koulutuksessa. Jos edellä mainitusta kohderyhmästä 3 % eli 575 henkilöä aloittaisi oppisopimuskoulutuksen koulutuskorvauksen uudistamisen myötä, tulisi vuosittain uusia oppisopimusopiskelijoita huomioiden jo ammatillisessa koulutuksessa olevatkin opiskelijat yhteensä noin 3 500. Oppisopimuskoulutukseen siirtyisi uusia kokovuotisia opiskelijoita vuosittain noin 3500 vuosina 2022-2024, mikä olisi noin 1300 enemmän kuin alle 20-vuotiaiden laskelman mukainen arvio. Koulutuskorvauksen määrä laskisi noin puoleen siitä, mitä se olisi alle 20-vuotiaiden laskelmassa eli n. 1400 €/opiskelijavuosi -> n. 650 €/opiskelijavuosi. Todennäköisesti oppisopimuskoulutuksen houkuttelevuus työnantajille ei säilyisi samana, kun euromäärä/opiskelijavuosi laskisi. Lisäksi on huomioitava, että osa kohderyhmästä voi olla jo työllisiä, vaikkei heillä olisikaan toisen asteen tutkintoa, jolloin työllisyys ei kasvaisi heidän työllisenä olemisessaan oppisopimuskoulutuksessa tai sen jälkeen.

Jos kohderyhmänä olisi alle 30-vuotiaat vailla toisen asteen tutkintoa olevat, uudistuksen piiriin kuuluisi ikärajan noston myötä enemmän opiskelijoita, jotka olisivat oppisopimuskoulutuksessa ilman koulutuskorvauksen määrätymisperusteiden muutostakin. Vuosittain ammatillisessa koulutuksessa tavoitteenaan kokonaisen tutkinnon suorittaminen opiskelee alle 30-vuotiaita opiskelijoita, jotka eivät ole oppisopimuskoulutuksessa, noin 104 100. Jos näistä 10 % siirtyisi oppisopimuskoulutukseen viimeisen vuoden opintojen aikana, oppisopimuskoulutukseen siirtyisi uusia kokovuotisia opiskelijoista vuosittain noin 3 400. Lisäksi potentiaaliseen kohderyhmään täytyisi ottaa mukaan noin 49 600 20-29-vuotiasta vailla perusasteen jälkeistä tutkintoa olevaa, jotka eivät ole toisen asteen koulutuksessa. Jos edellä mainitusta kohderyhmästä 3 % eli noin 1 500 henkilöä aloittaisi oppisopimuskoulutuksen koulutuskorvauksen uudistamisen myötä, tulisi vuosittain uusia oppisopimusopiskelijoita huomioiden jo ammatillisessa koulutuksessa olevatkin opiskelijat yhteensä noin 4 900. Oppisopimuskoulutukseen siirtyisi uusia kokovuotisia opiskelijoita vuosittain noin 4 900 vuosina 2022-2024, mikä olisi noin 2 700 enemmän kuin alle 20-vuotiaiden laskelman mukainen arvio. Laskelman koulutuskorvauksen määrä laskee alle kolmasosaan siitä, mitä se olisi alle 20-vuotiaiden laskelmassa eli n. 1400 €/opiskelijavuosi -> n. 380 €/opiskelijavuosi. Todennäköisesti oppisopimuskoulutuksen houkuttelevuus työnantajille ei säilyisi samana, kun euromäärä/opiskelijavuosi laskisi. Lisäksi on huomioitava, että osa kohderyhmästä voi olla jo työllisiä, vaikkei heillä olisikaan toisen asteen tutkintoa, jolloin työllisyys ei kasvaisi heidän työllisenä olemisessaan oppisopimuskoulutuksessa tai sen jälkeen.

6 Asian valmistelu

Asetusehdotus on valmisteltu opetus- ja kulttuuriministeriössä.

7 Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

Asetuksen esitetään tulevan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2022 ja olevan voimassa 31 joulukuuta 2024.

— — — —